

Pròleg

A càrrec de Salvador Giner, President de l'Institut d'Estudis Catalans

L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) té, entre les seves tasques fonamentals, l'estudi científic de la llengua catalana. Aquesta tasca li fou encomanada en el mateix moment d'ésser fundat l'any 1907, quan el Dictamen acord signat per Enric Prat de la Riba, llavors president de la Diputació de Barcelona, li assignà la «superior investigació científica de la cultura catalana» mitjançant la creació d'una corporació acadèmica. La constitució de la Mancomunitat de Catalunya i esdeveniments posteriors consolidaren aquesta missió, així com la funció de l'Institut com a autoritat de la llengua en tots els territoris de llengua catalana (l'autoritat plena de l'Institut en aquests territoris es consolidà el 1932, quan les *Normes* de Castelló foren acceptades al País Valencià, com a culminació d'un procés de normalització). Actualment, la llengua catalana és parlada al Principat de Catalunya, al País Valencià, a les Illes Balears, a la Catalunya del Nord, a Andorra, a l'Alguer (a l'illa de Sardenya), a la Franja de Ponent (a l'Aragó) i al Carxe (a Múrcia).

L'autoritat lingüística de la llengua catalana resideix en l'Institut d'Estudis Catalans. La creació de la Secció Filològica, quatre anys després d'haver estat fundat l'IEC, posà a l'abast d'aquest una eina fonamental per al conreu científic i la cura rigorosa de l'idioma. El 1922 l'Institut entrà a formar part, com a membre de ple dret, de la Unió Acadèmica Internacional. Aquesta institució ha reconegut sempre, internacionalment, les atribucions, funcions i tasques de l'Institut, fins i tot durant el llarg període en què patí persecució de dues dictadures hostils a la cultura catalana: la del general Primo de Rivera, primer, i la imposada sota el general Franco, des de la fi de la Guerra Civil espanyola, que durà quatre decennis. Aquesta segona dictadura desfermà una virulenta repressió contra la llengua, la cultura i la identitat dels països als quals serveix l'Institut mitjançant les tasques que li corresponen.

La Secció Filològica, per tal d'acomplir la missió encomanada a l'Institut, aviat confegí les *Normes ortogràfiques*, sota la direcció de Pompeu Fabra, que per primer cop començaren a posar un ordre necessari en l'expressió escrita de la llengua. Foren seguides d'un *Diccionari ortogràfic* i d'una *Gramàtica* que representaven un fonament imprescindible per a l'obra del diccionari general de la llengua, per a la qual la Secció havia anat i anava aplegant i ordenant els materials necessaris. Calia un diccionari normatiu que sancionés el cabal lèxic de la llengua comuna. Era un projecte necessari i crucial que exigia, però, el temps que la parsimònia i el rigor científics sempre demanen per a tasques d'aquest gran abast. Fou així com Pompeu Fabra, director de les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut, elaborà el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC), acabat l'any 1932. Era una data significativa, car, poc abans, l'adveniment de la Segona República permeté accelerar-ne la publicació. Aquesta havia estat pràcticament paralitzada per l'esmentada primera dictadura, amb la seva hostilitat a les coses de Catalunya, com deia el mateix Fabra al pròleg del DGLC.

L'aparició del *Diccionari general* coincidí amb el moment històric en què el català esdevenia llengua cooficial. La creixent xarxa educativa de la Generalitat de Catalunya havia de menester una eina tan fonamental com és, per a cada idioma en el món modern, un diccionari normatiu de referència. Igualment, el procés de normalització lingüística general que s'encetà al Principat durant els pocs anys que durà la República, tant en l'àmbit públic com en l'espai privat, es beneficiarà substancialment de l'aparició del DGLC.

Al llarg de la seva història, l'Institut d'Estudis Catalans ha creat institucions d'alta cultura, centres de recerca, publicacions de tota mena, estudis universitaris, museus i biblioteques que, un cop engegats, ha anat traslladant a la nació. El Museu Nacional de Catalunya, la Biblioteca de Catalunya, la primera Universitat Autònoma de Barcelona, el Servei Meteorològic de Catalunya i uns serveis cartogràfics figuren entre les moltes iniciatives engegades totalment o parcial per l'Institut. A més, l'IEC ha mantingut una producció ininterrompuda de recerca científica en tots els àmbits del coneixement, que no cal ressenyar ací i ara. En tot cas, hom pot dir que el diccionari que tenim a les mans pertany plenament a aquesta tradició: la d'aportar eines d'alta cultura que fan normal un país. Les particularitats històriques dels països de cultura i llengua catalanes fan encara més punyent la necessitat de tenir, com tenim per mitjà d'instruments com ara el diccionari, una base normativa sòlida, científica i solvent per a la nostra llengua i, per extensió, per a la nostra cultura.

Aquestes aportacions cabdals de l'Institut s'han anat fent, durant la seva història centenària, com hem dit, en condicions no sempre òptimes per a treballar i acomplir la missió que li havia estat encomanada. La plena restauració dels drets, les funcions i els béns de l'Institut es consolidà amb el retorn de la democràcia i de la Generalitat de Catalunya, com a govern legítim dels catalans. D'altra banda, el Reial decret del 26 de novembre de 1976 restaurà les facultats de l'Institut. Això permeté el ple relançament de les activitats científiques i acadèmiques.

El 1988, l'Institut reformà els seus Estatuts i féu més ferma encara la seva missió pel que fa a la llengua. Com recordava, el 1995, el qui fou president de l'Institut, Emili Giralt i Raventós, en el pròleg a la primera edició d'aquesta obra, sense els Estatuts del 1988 el *DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA* (DIEC) no s'hauria publicat. Aquests establien, com a finalitat fonamental, que és tasca de l'Institut «tenir cura de l'estudi de la llengua, establir-ne la normativa i vetllar perquè el seu procés de normalització sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic». Per la seva part, el 24 d'abril de 1991, el Parlament de Catalunya aprovà la que, un cop promulgada, ha esdevingut la Llei 8/1991, del 3 de maig, en virtut de la qual reconeix les funcions de l'Institut per a «establir i actualitzar la normativa lingüística del català». Hi afegeix que tota l'Administració pública ha de respectar les normes establertes per l'Institut.

La nova situació de l'Institut i l'ampliació de membres i recursos de la Secció Filològica aviat permeteren que aquesta comencés a treballar per a elaborar el DIEC com a resposta adient al que establien els nous Estatuts, el qual havia de reflectir l'esperit mateix que sempre ha inspirat l'orientació de les activitats de l'Acadèmia catalana.

Fou així com, el 1995, l'Institut publicà, mitjançant un consorci d'editorials del Principat, el País Valencià i les Illes, el *DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA*. Fins avui, aquesta obra ha estat el text canònic, normatiu i de referència. Els avenços de la lingüística, l'aparició i acceptació de neologismes, el pas del temps mateix i d'altres factors recomanen que qualsevol diccionari general sigui periòdicament revisat. La Secció Filològica ha tingut en compte, a més, els judicis i els suggeriments, les aportacions crítiques de tota mena que han estat fets respecte a la primera edició del DIEC. El resultat és aquesta segona edició ampliada i posada al dia. Heus-la ací.

Per a acomplir la tasca de la segona edició del DIEC, l'Institut d'Estudis Catalans ha gaudit dels inestimables serveis científics, lingüístics i lexicogràfics que li ha posat a l'abast la seva Secció Filològica. Aquesta secció aplega un estol de lingüistes de la més alta qualificació, especialitzats en una branca del coneixement en la qual el país ha tingut la bona fortuna de tenir personalitats d'abast internacional, com ho foren Pompeu Fabra, Antoni M. Alcover i Joan Coromines. Antoni M. Badia i Margarit presidia la Secció quan, el 1995, l'Institut publicà l'edició anterior del *DICCIONARI*. Llurs hereus intel·lectuals d'avui mantenen el mateix capteniment així com el nivell d'exigència i de competència científica de la tradició creada i consolidada per ells.

L'Institut té un deute d'agraïment vers la Comissió de Lexicografia que ha bastit aquesta revisió i nova edició del *DICCIONARI*. Sota la presidència de Carles Miralles, formen aquesta Comissió els membres de la Secció Filològica Joan Bastardas, Jaume Cabré, M. Teresa Cabré, Albert Jané, Joaquim Mallfrè, Josep Martines, Joaquim Rafel i Joan Veny. Per la seva part, Joaquim Rafel, com a director de les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut, ha estat el responsable de coordinar la present reedició revisada del *DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA*.

Pel que fa a la publicació mateixa de l'obra, l'Equip de Govern i el Consell Permanent de l'Institut decidiren aquesta vegada adjudicar la tasca més pròpiament editorial al consorci d'editors format per Enciclopèdia Catalana i Edicions 62, un cop foren considerats els resultats del concurs públic. L'Institut ha volgut, així, fer participar la indústria editorial del nostre àmbit cultural en una missió tan significativa com és la publicació del diccionari normatiu.

Els fortíssims canvis culturals que ens duu la modernitat avançada —processos de mundialització, innovació lingüística, mitjans tecnològics de comunicació i difusió de les idees, els mots i els llenguatges— són un motiu de preocupació per a la prosperitat i per a l'esdevenidor de moltíssimes llengües. Totes les llengües del món viuen avui dins un univers insòlit, on la innovació lingüística és tan forta com l'obsolescència de mots i expressions. Les llengües avui hegemòniques en pressionen i fins i tot en desplacen altres de menys fortes.

Sota aquests corrents diversos i potents, moltes llengües del món desapareixen, d'altres són amenaçades o soscavades en llur integritat, riquesa i vigor. Aquesta situació ens ha de servir d'esperó per a respondre-hi amb resolució, convenciment i patriotisme.

És evident que, quan sortí publicada la primera edició del DIEC, l'any 1995, les condicions històriques i socials del país no eren les del 2007. Els efectes de les migracions, dels mitjans de comunicació, les plataformes polítiques europees, així com les tecnològiques, i d'altres, es fan sentir actualment amb força al país. En aquest nou context, voldríem que la nostra ciutadania rebés el **DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA** com l'obra de referència que és, sense menystenir altres aportacions lexicogràfiques valuoses que hom ha realitzat durant els darrers temps.

Hem de menester el diccionari normatiu i general que avui publica de nou, substancialment enfortit i millorat, el nostre Institut, no solament per a defensar la nostra antiga i noble llengua catalana, sinó també com a instrument per a conrear-la i fer-la prosperar.

La coincidència, l'any 2007, de la publicació de la segona edició del DIEC amb el Centenari de l'Institut no és gens fortuïta. La celebració del primer segle d'existència de l'Acadèmia catalana ha empès també l'aparició de la que és la seva publicació més emblemàtica. El **DICCIONARI** surt ara també com a prova que l'Institut d'Estudis Catalans no solament celebra el seu passat, sinó que també mira, d'una manera permanent, vers l'esdevenidor. L'Institut vol ser digne d'aquells que el crearen i d'aquells que l'impulsaren amb tant d'encert al llarg dels darrers decennis, sovint en condicions força adverses. Aquesta obra es publica pensant en ells, però va dedicada sobretot al poble que enraona, sent i pensa en llengua catalana, el tresor de la qual acull el **DICCIONARI**.

En nom de l'Institut d'Estudis Catalans, em plau agrair a tothom que hi ha treballat directament —membres de la Secció Filològica, tots els membres de l'Institut que han estat consultats, treballadors de la casa, recercadors, estudiosos i tants d'altres— la dedicació i l'entusiasme que han posat en la tasca llur. La llengua catalana, on rau la nostra cultura i la identitat del nostre poble, té en el seu diccionari normatiu la seva expressió més alta.